

Haustaffel (Ko 3,22-4,1) Vztah k práci

22 Otroci, poslouchajte ve všem své pozemské pány, nejen naoko, abyste se jim po lidsku zalíbili, nýbrž ze srdce, v bázni Páně.

23 Cokoli děláte, dělejte upřímně, jako by to nebylo lidem, ale Pánu,

24 s vědomím, že jako odměnu dostanete podíl na jeho království. Váš Pán je Kristus, jemu sloužíte.

25 Kdo se dopouští křivdy, dostane za to odplatu. Náš Pán nikomu nestraní.

1 A vy, páni, dávejte otrokům, co jim spravedlivě patří. Pamatujte, že i vy máte Pána v nebi.

Col. 3:22 Οἱ δούλοι, ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλίᾳ ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ἐν ἀπλότῃ καρδίᾳ φοβούμενοι τὸν κύριον. **23** ὁ ἐὰν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε ὡς τῷ κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις, **24** εἰδότες ὅτι ἀπὸ κυρίου ἀπολήψεσθε τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας. τῷ κυρίῳ Χριστῷ δουλεύετε· **25** ὁ γὰρ ἀδικῶν κομίζεται ὁ ἠδίκησεν, καὶ οὐκ ἔστιν προσωποληψία.

Col. 4:1 Οἱ κύριοι, τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχεσθε, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε κύριον ἐν οὐρανῷ.

1. Úvod - Haustaffel

Vícekrát jsem slyšel větu, že prvotní církev původně žila z Ducha a až později začala tlačit na pilu a začala zavádět pravidla a řády. Často je tento názor opakován např. liberálními křesťany a připomíná nostalgickou touhu po jakémsi blíže nedefinovaném romantickém období rané církve. Říkají, když vyprchal Duch svatý, nastoupil řád. Mohlo to tak vůbec být, že křesťané žijící v Duchu svatém na počátku dějin církve nepotřebovali nějaký Haustaffel – domácí řád? Není to spíše romantická představa?

Prvotní církev byla na svém počátku církví ze židů. Lidé věděli, že manželství bylo ustanoveno Bohem, věděli, že je třeba děti vychovávat a vyučovat. Církev ale rostla a přicházelo mnoho dalších z helenistického i jiného prostředí. Ukázala se potřeba formulovat domácí řád života. Byl to přirozený vývoj. Nebylo to tedy tím, že by to dříve nebylo, ale později se ukázala potřeba písemné formulace. Však epistolu do Kolosis psal apoštol Pavel v římském vězení a psal ji do Malé Asie, kde multietnický sbor v nevýznamném městě Kolosis koketoval s gnostickými představami synkretistické víry a objevovaly se i eticky rozvolněné výstřelky. Apoštol byl o situaci v Kolosis informován podrobně od Epafra (který byl patrně zakladatelem tohoto sboru).¹ To, co přinesl Pavlovi, byla jakási vizitační zpráva. Byly v ní věci nadějně, krásné, ale také bolestné a nebezpečné.

Zdá se, že křesťané v Kolosis nechápali postavení Krista jako hlavy církve a byli ochotni dávat na přední místa různé andělské bytosti. Zabývali se vlivy nadosobních sil ve spojení s vesmírnými mocnostmi. Proto apoštol vyučuje nejdříve o Kristově absolutním primátu. Vyjadřuje ho překrásným a slavným christologickým hymnem (Ko 1,15-23). Varuje před nebezpečným,

¹ Ko 1,7n: *Tak vás tomu učil Epafra, náš milovaný druh, jenž nás věrně zastupuje jako Kristův služebník. On nám také vyprávěl o lásce, kterou ve vás působí Boží Duch.*

prázdným a klamným filozofováním, založeným na lidských bájích (Ko 2,8). Věřící lidé přece ve svém křtu² s Kristem zemřeli mocností světa a starému způsobu života. Nyní jsou přece s Kristem vzkříšeni k novému životu.

Teprve po jasném vyučování základů víry přicházejí od Ko 3,5 praktické aplikace k umrtvování pozemských sklonů. Stále se objevuje, že nejde jen o morálku, ale o to, aby byl **všechno a ve všem Kristus** (Ko 3,11). Obrácení či znovuzrození je v této souvislosti vyjádřeno názornou metaforou svlečení starého člověka a oblečení toho nového. Přichází slovo do multietnického společenství v Kolosis (Ko 3,11): *Potom už není Řek a Žid, obřezaný a neobřezaný, barbar, divoch, otrok a svobodný – ale všechno a ve všem Kristus.*

Z tohoto pevně položeného základu je možné se zaměřit na problematiku mezilidských vztahů. Teprve potom přichází tzv. Haustaffel – **domácí pravidla** – vyučování o manželství, o podřizování žen, o tom, jak muži mají své ženy milovat a nebýt k nim hrubí. Mihne se tam výchova dětí k poslušnosti rodičům. V tomto domácím řádu je nápadně velká pozornost věnována vztahu mezi otroky a pány a vztahu k práci. A zde jsme přesně u tématu naší pastorální konference!

Je dobré si povšimnout, že podobně jako např. v epištole Římanům, i tato epištola je z větší části (asi ze 2/3) věroučná a z menší části zaměřená na etiku. Z toho si dovolím odvodit jednu tezi: **V Bibli není věrouka bez etiky a také tam není etika (morálka) bez věrouky.** Křesťanská víra má své jasné etické dopady.

2. Otrokářský řád starověku

Pokud byste šli tenkrát s apoštolem Pavlem po ulicích Říma, polovina obyvatel, které byste potkali na ulicích, by byli otroci. Nebyli to pouze ti, kteří sloužili např. při úklidu a běžných domácích pracích. Potkali byste i otroky, kteří zastávali vedoucí roli při spravování majetku svých pánů. Takový *oikodespotes* – majitel domu, hlava rodiny, patriarcha rodu, měl kolem sebe *oiketai* – různé služebníky a pomocníky,³ kteří patřili k jeho domu. Byli to **δοῦλοι** – otroci. Mezi nimi byl zpravidla *oikonomos*,⁴ důvěryhodný otrok – správce, který měl svěřenu péči o dům a klíče od skladů. Ze spižírny a skladu zodpovědně rozdělával jídlo a potřebné věci. Potkali byste ale také otroky - učitele a profesory. To byli významní otroci, vysoce vzdělaní, kteří vyučovali na různých úrovních a vychovávali děti svých pánů. Byli to vzdělanci tehdejší doby. Takový **παιδαγωγος** tedy pedagog – vychovatel, v řecko-římském světě pečoval především o chlapce a to nejen předáváním vědomostí, ale také je vychovával. Pedagog byl spíše vychovatel. Pokud šli chlapci ven z domu a nebyli ještě plnoletí, doprovázel je *paidagogos*.

Pro tehdejší společnost bylo otroctví něčím tak samozřejmým, zažitým, že nebylo možné ho svrhnout. To je dobré si připomenout, když se někteří dnes diví, proč sám Ježíš a potom apoštol Pavel otevřeně nenapadli otrokářský řád. Evangelium nepřinášelo násilnou revoluci, ale působilo zevnitř.

² Ko 2,12 S Kristem jste byli ve křtu pohřbeni a spolu s ním také vzkříšeni vírou v Boha, jenž ho svou mocí vzkřísil z mrtvých.

³ 1Pt 2, 18 Οἱ οἰκέται ὑποτασσόμενοι ἐν (služebníci podřizujte se ve vši bázni svým pánům)

⁴ οἰκονόμος, ου, ὁ - správce (to je v eklesiologické řeči kazatel). From *oikos* and the base of *nomos*; a house-distributor (i.e. Manager), or overseer, i.e. An employee in that capacity; by extension, a fiscal agent (treasurer); figuratively, a preacher (of the Gospel) -- chamberlain, governor, steward. <http://biblehub.com/greek/3623.htm>

3. Vnitřní napadení otrokářského systému

Uvedená etická aplikace vrhala zcela nové světlo na vztah otroka a pána. Řekli jsme si, že v našem textu toho je o otrocích a pánech víc, než o ženách, mužích a dětech v epištole Ef 5,21-6,9 či v 1Pt 2,11-3,7. Je velmi pravděpodobné, že ze svého římského vězení napsal apoštol i list Filemonovi. Ve 4,9 se objeví slova: *Posílám s nimi i Onesima, věrného a milovaného bratra, vašeho krajana*. Oni vám povědí všechno, co se tu děje. Do Kolosis nemůže sám Pavel, ale posílá Tychika a Onesima. List Filemonovi hraje patrně jistou roli. Onesimos - tento krajan Koloských, ještě jako nevěřící uprchl Filemonovi (pravděpodobně mu i něco vzal). Tato aféra byla v Kolosách jistě známá a mohlo zde být nebezpečí špatného výkladu křesťanské svobody v případě uprchlého otroka. Apoštol nebrojí proti otrokářskému řádu jako takovému, ale vyzývá Filemona, aby Onesima, který mezitím uvěřil, přijal jako svého bratra. To je neuvěřitelný posun. Uprchlý otrok se obvykle trestal smrtí. Pavel Onesima nazývá svým synem (Fm 10). Onesimos je mu drahý jako jeho vlastní srdce a má být přijat jako bratr v Kristu. Jeho pán Filemon má přijmout tohoto Onesima (Užitečného) jako by přijímal samotného apoštola Pavla a jako svého milovaného bratra. Je možné ještě více napadnout otrokářský systém zvnitřku? Uprchlý otrok je milovaným bratrem v Kristu.

4. Etika práce

Rámcem se jeví text o 5 veršů před naším textem (Ko 3,17): *Všechno cokoli mluvíte nebo děláte, číňte to ve jménu Pána Ježíše a díky číňte Bohu skrze ně*. To znamená všechno, bez výjimky! Každá práce, každá otročina, každý úkol, který musím udělat, mám dělat ve jménu Pána Ježíše a ještě přitom díky činit Bohu skrze Krista.

Je pravděpodobné, že v Kolosis, jako v mnoha sborech, bylo mnoho otroků. *Vše co mluvíte nebo děláte číňte ve jménu Pána Ježíše....* řekli jsme si, že ne všichni otroci pracovali manuálně, někteří byli správci domu, někteří vychovávali děti svých pánů a to znamenalo i mluvit.

Apoštol Pavel zde jasně pluje proti proudu. Důraz našeho textu není na práva, ale na povinnosti. Nejen dnes, ale vždy lidé chtěli více svá práva, než své povinnosti. Práva také patří do života společnosti, ale v našem textu je důraz na povinnost.

Čteme (Ko 3,23): *Cokoli děláte, dělejte upřímně, jako by to nebylo lidem, ale Pánu*, Zde vstupuje velmi silně do popředí christocentrický aspekt práce křesťana. **Cokoli děláte** - to znamená ať je ta práce příjemná, inspirující, nebo je příliš těžká, ubíjející, jednotvárná, protivná.... máte tvrdého a prolhaného šéfa, dělejte svou práci *upřímně, jako by to nebylo lidem, ale Pánu*. To je slovo k otrokům! Vaše práce nesmí být **ὀφθαλμοδοουλία** – práce naoko. Nesmíte zametat pod koberec, práce nesmí být povrchní, nesmíte šidit, podvádět, pomlouvat svého pána, nesmíte práci předstírat a vykazovat nepravdivé výsledky.

V textu se objeví slova: **ἀπλότητι καρδίας** – to je výraz, který vyjadřuje jednoznačnost pracovního postoje⁵, nerozdělenost služby, jednota srdce. Pracujte, služte v bázni Páně. Všechno co děláte, dělejte rádi, jako byste nepracovali pro lidi, ale pro Boha.

Člověka dnešní doby napadne, ale stejně tak to bylo i ve starověku: Co z toho budu mít? Nebo kolik za to budu mít? Přejde překvapivé slovo, které nějakým způsobem propojuje pozemskou práci s nebem. Pracujte **s vědomím, že jako odměnu dostanete podíl na jeho království. Váš Pán je Kristus, jemu sloužíte**. Jestli je něco revolučním přístupem k etice práce, pak je to toto spojení

⁵ nerozdělená služba (Lightfoot, In: Linguistic Key, s. 582).

s nebem. Služebníci, otroci, vaše práce bude mít odměnu. Dostanete podíl na jeho království. Naše práce souvisí s nebem!

Dostat podíl na království – co to znamená? Jistě si nemůžeme za svou práci získat spásu. Můžeme ale jako poctiví pracovníci dostat dědictví svatých, které náleží Božímu lidu. Je to zřejmá paralela k dědictví Izraele v zaslíbené zemi, které dostal každý Izraelita. Každý Izraelita měl v zaslíbené zemi svůj podíl. Křesťané také mají jakési blíže nedefinované dědictví v Kristu, v jeho království.⁶

Mohlo by se zdát, že situace mnoha otroků byla velmi neutěšená a svízelná. Často dostávali za úkol mnoho práce a odměna byla minimální. Přesto apoštol Pavel, který předává Filemonovi Onesima jako bratra v Kristu, zdůrazňuje poctivost a důkladnost práce. Všechna práce není především jen pro pozemské pány, je pro našeho Pána a Spasitele.

Křesťanský služebník nemůže sloužit naoko, nemůže lenořit, nemůže práci šidit, nemůže práci předstírat (a přitom si hrát s počítačem, nebo při pastoračním rozhovoru v duchu plánovat dovolenou). A dokonce i v případě, že práce není patřičně ohodnocena, je to práce pro Pána a jde zde o podíl na jeho království.

Text obsahuje i varování (24): *Kdo se dopouští křivdy, dostane za to odplatu. Náš Pán nikomu nestrání.* U Krista není stranictví, klientelismus, nespravedlnost, zadržování mzdy...

5. Slovo k pánům

Náš text se dotýká etiky práce významným způsobem. Není opominut ani pán, dnes nadřizený, vedoucí, ředitel. Ježíš Kristus nikomu nestrání! To platí pro služebníky i pro Pány. Ve 4,1 to zřetelně vyjádří: **A vy, páni, dávejte otrokům, co jim spravedlivě patří. Pamatujte, že i vy máte Pána v nebi.** Text říká pánům: pozor, pozor! Vy páni dávejte otrokům, co jim spravedlivě patří. Bible vidí např. zadržování mzdy jako velký hřích. Služebník má dostat to, co mu patří. I pánové museli slyšet, že to, jak se chovají ke svým služebníkům není jen mezi nimi a jejich pracovníky. Pokud na to zapomínáte, tak si to honem připomeňte! **Pamatujte, že i vy máte Pána v nebi.** I vy budete skládat účty nejen lidem, ale svému Bohu! Pokud si to člověk promítne do tehdejší společnosti a představí si sbor v Kolosis, kde byla patrně většina členů z řad otroků a mezi nimi několik pánů, tak jsou to nebývale silná vyjádření, atakující tehdejší obecné zvyklosti. Epištola byla určena všem, otrokům i svobodným, celé církvi v Kolosis.

Aplikace:

- Prof. Jaro Křivohlavý – když je křesťan zahradníkem – pěstitelem květin, jeho růže musejí krásně vonět. Není možné, aby se dal zahanbit ostatními zahradníky a jeho růže svědčily o zanedbané péči a byly zvadlé, bez vůně a krásy.
- Už Lev Nikolajevič Tolstoj věděl, že „Člověk na zemi dokáže prožít nádherný život, když ví, jak pracovat a jak milovat: pracovat pro člověka, kterého miluje, a milovat vlastní práci.“ Anselm Grün říká: „Práce je výrazem lásky. Nakonec vždy pracuji pro druhé. A jen tehdy, když druhé miluji, dokážu milovat také svou práci.“⁷ Grün říká: „Koho při práci vede vlastní ego, sice mnoho udělá, přitom však nevzejde žádný výsledek. Pouze ten, koho při práci vede jeho já, jeho vnitřní střed, ve kterém je napojen na proud božského Ducha a božské lásky, ponese ovoce. Jeho práce se stane požehnáním pro ostatní.“⁸

⁶ GAEBELEIN, F. E. (Ed.) The Expositor's Bible Commentary. Zondervan, Grand Rapids 1978, s. 179.

⁷ ASSLÄNDER, F. a GRÜN, A.: *Práce jako duchovní úkol*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2011, s. 93.

⁸ Ibid, s. 92.

- Text epištoly do Kolosis, z doby starověkého společenského systému založeného na otrokářství, je překvapivě velmi hluboce aplikovatelný dnes. Je zřetelně ukázáno, že člověk si musí ke své práci vytvořit vztah. V tom mu pomůže vědomí, že práci koná pro Pána a že jeho práce je spojena s odměnou v Božím království.
- Práce má být vykonávána poctivě jako Pánu, tzn. z čistých motivů. Na konci dne je možné, že zaměstnavatel i přes poctivou práci nebude spokojen. Nevadí! V nebi je Pán, který ví, jestli jsme pracovali poctivě a On nám dá odměnu ve svém království. Testován nebeským Pánem bude ale i přístup zaměstnavatele k pracovníkovi. Pán nikomu nestrání. Vykorišťování, zadržování mzdy, záludnost – to vše bude potrestáno! Zaměstnavatel má pamatovat, že má Pána v nebi.
- Proto apoštol Pavel může v 1K 15,58 podtrhnout něco, co zahřeje každého prací unaveného pastora, který v tomto sále sedí: **A tak, moji milovaní bratří, buďte pevní, nedejte se zviklat, buďte stále horlivější v díle Páně; vždyť víte, že vaše práce není v Pánu marná.**

Pavel Černý, 25. 1. 2015

Použitá literatura:

- ASSLÄNDER, F. a GRÜN, A.: *Práce jako duchovní úkol*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2011
- HENDRICKSEN, W.: *Philippians, Colossians and Philemon*. New Testament Commentary. The Banner of Truth Trust, Edinburgh, 1962
- LUCAS, R. C.: *Fullness and Freedom: The Message of Colossians and Philemon*. IVP, Leicester 1980
- MERELL, J.: *Listy apoštola Pavla z vězení. Překlad a výklad listu k Efesanům a Kolosanům*. Skriptum Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty, Česká katolická charita, UCN, Praha 1976
- RIENECKER, F. and ROGERS, C.: *Linguistic Key to the Greek New Testament*. Zondervan, Grand Rapids 1980
- SIMPSON, E. K. and BRUCE, F. F.: *The New Commentary on the New Testament. The Epistles to the Ephesians and Colossians*. Eerdmans, Grand Rapids, Michigan 1957, 11th printing 1980
- VAUGHAN, C.: Colossians. In: GAEBELEIN, F. E. (Ed.), *The Expositor's Bible Commentary*. Zondervan, Grand Rapids 1978
- WENHAM, G. J., MOTYER, J. A., CARSON, D. A. and FRANCE, R. T. (Eds.): *New Bible Commentary. 21st Century Edition*. IVP, Downers Grove 1994
- Software: odborný program ACCORDANCE for Mac IOS
<http://biblehub.com/greek>